

La rolla dalla neiv en connex cun energia regenerabla

Michael Lehning digl Institut per la perscrutaziun da neiv e lavinas (SLF) a Tavau ha referiu a Mustér

DA HANS HUONDER / ANR

■ **La nova strategia d’energia dalla confederaziun, mo era la midada dil clima fatschentan il mument intensivamein la scienza, mo era la pratica.**

El rom dils «dis da discussiun davart la perscrutaziun dall’energia» a Mustér ha *Michael Lehning* digl Institut per la perscrutaziun da neiv e lavinas (SLF) a Tavau presentau in interessant studi davart la rolla dalla neiv en connex cun la produenziun d’energia regenerabla.

«La Svizra semida fermamein ed ella vegn a semidar vinavon. A quei svilup attribueschan ils dus facturs che pertuccan la midada dil clima sco era la midada dil strategia dall’energia. La muntogna ei pertuccada essenzialmein da quels dus facturs», di Lehning. En in referat als «dis da discussiun davart la perscrutaziun dall’energia» en claustra a Mustér eis el sefatschentaus en quei connex dalla rolla che la muntogna, en special denton la neiv, gioga en connex cun quellas midas che semantifesteschan il mument.

Tgei rolla gioga la neiv?

Lehning ch’ei responsabels al SLF per process da neiv e scheltira permanenta ha tematisau ils aspects dalla muntada dalla neiv en connex cun la produenziun d’energia, mo era co la midada dil clima vegn a s’effectuar sin la neiv. El ed ulteriurs perscrutaders ein sefatschentai oravontut dallas pusseivladads futuras dalla produenziun d’energia solara ellas muntognas.

En quei connex ei setschentada surtut la damonda co la neiv – respectivamein la reflexiun da quella – sa vegnir nezegiada il pli efficient. Sebasond sin l’installaziun d’indrezs da solar ellas muntognas svizras ei vegniu elavurau scenaris da produenziun d’energia cun agid da sulegl, vent ed aua che savess remplazzar plaun a plaun l’energia atomara producida en Svizra. Dallas

Michael Lehning favorisescha indrezs solars en regions alpinas. Tals savessen contribuir essenzialmein egl avegnir alla produenziun d’energia en Svizra.

FOTO H. HUONDER

examinaziuns fatgas ei semussau ch’il potenzial per la produenziun d’energia surtut solara ei grond. Tenor Lehning fuss ei pusseivel da cuvierer cun ina surfatscha da 42 kilometers quadrat da fotovoltaica rodund ina quarta digl entir consum d’electricitad en Svizra, vul dir remplazzar cumpleinamein las ovrar atomaras existentas. Sin quella surfatscha fuss ei pusseivel da producir annualsein 12 terawatt/uras.

Muntognas ein predestinadas

Sin fundament dallas cundiziuns che regian en muntogna ei la produenziun d’energia solara leu in bien ton pli adattada ch’ella Bassa. «Abstrahau dalla reflexiun

dalla neiv havein nus leu era buca tonta nebla ch’impedescha la produenziun», di Lehning. Ins ha denton aunc constatau in auter effect: «Era tier in tschiel serein sereducescha l’irradiaziun dil sulegl significantamein pli a bass ch’ins va. Quei vul dir ch’ella ei pli gronda ell’altezia ch’ella Bassa.» Las examinaziuns muossan ch’igl ei pusseivel da contonscher ellas Alps rodund 20 pertschien dapli produenziun d’energia ch’els marcaus.

La cozza da neiv stagiunala augmenta la produenziun annuala aunc ina ga per rodund diesch pertschien. «La cozza da neiv ella muntogna ha plinavon igl effect ch’ils moduls da solar san vegnir installai en ina pendenza pli teissa ed ein cheu-

tras buc aschi marcants en lur cumparsa», constatescha Lehning.

Energia digl unviern

Tenor Lening ei la cumpensaziun dall’energia atomara en Svizra cumpleinamein realistica sin fundament dil nez da novas fontaunas d’energia regenerabla: «Ei dat biaras pusseivladads da cumbinaziun che meinan a quella finamira.» In’impurtonta rolla en quei connex savess l’energia solara giugar, leutier l’energia producida cun agid dil vent ni la geotermia. Cun ina capacitad da 13 gw d’energia solara ei in menaschi stabil dalla reit d’electricitad svizra pusseivels. Leutier duvrass ei in’installaziun da moduls cun ina surfatscha

150 francs chasti per disturbar selvaschina

■ (rtr) Ils survegliaders da chatscha pon far er controllas en il territori da skis dad Andermatt-Alpsu. Tgi che va en las zonas da ruaus da la selvaschina sto quintar cun ina multa. Persunas che disturban las zonas da repaus en il chantun Uri ston pajar in chasti da 150 francs. Surtut las fins d’emna, durant il temp da vacanzas u er ils dis suenter ch’igl ha navì vegnan fatgas las controllas. Sco *Josef Walker* da l’Uffizi da guaud e chatscha dal chantun Uri ha ditg na dati naginas zonas che van sur ils cunfins dals dus chantuns Uri e Grischun.

reclama

Überflüssig & unnütz!

Nein zur Zersiedlungsinitiative, weil sie Kantone und Gemeinden bevormundet.

Werner Hösl
Ständerat SVP/GL

Radikale Zersiedlungs-Initiative NEIN

HEV Schweiz

www.radikale-zersiedlungs-initiative-nein.ch

HEV Schweiz, Postfach, 8032 Zürich

Temas locals entochen globals – digl art ed il nutriment

Maturandas e maturands dil gimnasi da Mustér han presentau publicamein lur lavurs da matura

DA HANS HUONDER / ANR

■ **Per las scholaras ed ils scholars dalla sisavla classa va il temps da scola al gimnasi plaun a plaun a fin. In dils puncts culminonts da lur examens finals ein las lavurs da matura.** Sco ils onns passai era ha la direenziun dil gimnasi dalla claustra da Mustér envidau la populaziun alla presentaziun d’entginas lavurs da matura. Ellas stanzas dalla scola han ils interessents giu la caschun d’intervegnir entgens detagls da 20 lavurs. Igl ei circa la mesadad da tut quellas ch’ein vegnidas screttas uonn da scholaras e scholars dil gimnasi da Mustér. Suenter la presentaziun eis ei denton era stau pusseivel da tschentar damondas allas maturandas ed als maturands ed aschia da vegnir directamein en contact cun quels. Il spectrum geografic dallas lavurs ei staus fetg vast: Interessants temas regiunals entochen globals cun cuntengs davart las ciencias naturalas e humanas, mo era temas dallas musas e la historia.

Dalla historia ed igl art...

Aschia ha la scolara *Anna Manetsch* rimnau reacziuns da vischinas e vischins da Trun davart il temps dalla Secunda Uia-ra mundiala ed *Andrea Russi* ha tematisau ils motivs ch’han menau al naufragi

dalla Porta Alpina, respectivamein ils aspects che quella vegni tonaton aunc realisada in mument. *Xenia Riedi* ei sefatschentada dil Bogn Tenigia e *Gian-Andrea Huonder* dalla historia dil hotel Disentiserhof. In’interessanta lavur ei vegnida fatga da *Lorena Cadalbert*. Ella ha priu sut la marella igl effect dalla glisch duront la notg per carstgauns ed animals. *Giulia Berther* ha tematisau la vi-

vonda vegana cun la damonda «tendenza da moda ni dapli?». In dialog denter musica e sault ei vegnius presentaus da *Lilian Probst* e *Martin Simonet* ha tematisau igl «Abendmahl» da Da Vinci. Medemamein in tema da musica ha *Salome Cavegn* eligiu. Ell’ei seprofundada egl Oratori Elias da Felix Mendelssohn. Il student dalla China, *Bai Xingyu*, ei sefatschentaus dall’architectura el marcau

Giulia Berther ei sefatschentada en sia lavur da matura dil nutriment vegan. Ils visitaders da sia presentaziun han giu la caschun da degustar products vegans.

FOTO H. HUONDER

dad 80 kilometers quadrat. «Aschia stuess buca vegnir importau dapli electricitad ch’ussa ed il squetsch sils indrezs da transmissiun sereducess schizun ella media», di Lehning. Il volumen da commerci cuagl exterior s’augmentass tonaton pil dubel. Tier in surproduenziun vegness ei exportau dapli ch’oz ed ei fuss cheutras era necessari da cumprar anavos dapli energia. «Las retschercas muossan che la midada dalla strategia d’energia ei pusseivla schizun cun ina fetg pintga cumpart dalla geotermia e l’energia da vent», constatescha el. Cun in nez pli intensiv dall’energia regenerabla sco per exempel la solara savess la Svizra salvar si’autonomia e stabilitad dil sistem energetic.

Da meins neiv

Tenor models elavurai ils davos onns vegn la midada dil clima a purtar alla Svizra egl avegnir dameins neiv igl unviern, persunter dapli plievigia. Quei savess haver in effect negativ denter auter sil turissem d’unviern. Schebein ei vegn a dar la stad dameins precipitaziuns sco prognosticau ei denton ina damonda dispeivla. Cheutras duess la produenziun d’energia hidraulica esser garantida ed aschia era contribuir pli fetg al consum d’energia igl unviern. Tenor Lehning ston ils indrezs per la produenziun d’energia solara vegnir piazzai aschia ch’els san nezegiar optimalmein l’irradiaziun dil sulegl e la reflexiun dalla neiv: «Damai che la cozza da neiv vegn a star stabila en regiuns propi aultas era egl avegnir ston indrezs solars vegnir favorisai leu. Per impedir ch’il maletg dalla cuntrada piteschi duess ins ponderar da nezegiar persunter loghens cun lavineras. En biars cass sesanflan lavineras leu nua ch’il sulegl ei era fermes e nua ch’ei ha era bia neiv.» Ina dallas damondas essenzialas ch’ei aunc buca rispundida en quei connex ei quella dil transport dall’energia naven dil liug da produenziun el liug da distribuziun, respectivamein dil diever.

da Nanjing en China e *Ladina Vieli* ha priu sut la lupa l’Africa dil sid pli baul ed oz en connex cun l’apartheid.

... dalla tecnica e preparats

Interessanta ei era la presentaziun da *Cindy Furger* stada davart il tema «teoria e pratica da historias cuortas». Il svilup d’in cudisch per affons en collaboraziun cun ina classa da scoletta ei vegnius descrets da *Valeria Cathomen* ed *Anik Casutt* ei sefatschentada dalla commercialisaziun d’in canal da YouTube. En ina semeglionta direenziun ei la lavur da *Giuan-na Carabelli* ida, ell’ei sefatschentada dall’idea entochen la produenziun e la vendita d’in agen product. Dalla cosmetica el temps antic ei *Sina Darms* sefatschentada en sia lavur e *Natascha Bearth* ha tematisau igl effect da preparats d’alv d’iev sil svilup dallas musclas. *Niklas Demarmels* ha luvrau intensiv vid la damonda schebein igl ei pusseivel d’animar studentas e students als gimnasi d’emprender cun dapli plascher sin fundament da gamificaziun. *Lea Stern* ei sefatschentada d’in tema tut special davart «bulius e ratuns» ed *Aurelia Darms* ha intercoretg igl effect dalla midada dil clima sin cresta da crap.

En ina dallas proximas ediziuns presenta La Quotidiana entginas lavurs empau pli detagliadamein.